

ECN 122 – Introduksjon til makroøkonomi II

Torsdag 23. mai kl. 14:00 2024 (3,5 timer)

Dette er oppgavene for del 2+3

Verktøy: **Alle, men krever individuell besvarelse uten hjelp fra andre.**
Samarbeid eller hjelp fra andre som avsløres, blir handtert som fusk.

Disse oppgavene er laga slik at det skal være liten hjelp ved å bruke kunstig intelligens (KI). Viss bruk av KI blir oppdaga, vil manglende rapportering om bruk av KI føre til null poeng på delspørsmålet. **Dere kan bruke KI til en kostnad: Poengsummen dere har fått ved sensuren på delspørsmålet blir redusert med 40%. Omfattende bruk av KI uten rapportering rammes av plagiat-regelverket ved NMBU, og kan føre til at heile eksamenssvaret ditt blir underkjent.**

Fagansvarlig: Eirik Romstad. Tekniske problemer på eksamen meldes IT (tlf. 6723 0555)

Ekstern kontrollør av oppgaveteksten: Bjarne Ytterhus, Handelshøyskolen BI.

Les følgende instruksjoner nøye:

- Eksamen har tre hoveddeler (poeng og anbefalt tid i parentes): (1): 30 fleirvalgsspørsmål (30 poeng, maks 70 minutt), (2) fem grafiske analyser (20 poeng) og (3) fem analytiske spørsmål (50 poeng). **Totalt antall poeng er 100. Sett av nok tid på slutten for å laste opp PDF til WiseFlow.**
- For hvert spørsmål skriv teksten rett inn i svararket der det står **Svar:** her (i Word-fila dere finner på WiseFlow sammen med denne oppgaveteksten i PDF). Viss du ikke kan svare på et spørsmål, la spørsmålet stå ubesvart. **Du skal ikke slette spørsmåltekken uansett om du har svart eller ikke svart på spørsmålet.**
- For å svare på enkelte spørsmål må du kanskje tegne en figur. Den kan du tegne for hand, ta et bilde med mobilen din, og så lime inn på rett sted i dokumentet, **ELLER** du kan bruke et tegneprogram på PCen din og lime figuren inn. Korte kommentarer til figuren kan skrives inn med håndskrift på bildet av figuren. Meir utførlige kommentarer til figuren – skriv inn med PC på rett sted.
- Noen farger gjengis dårlig på bilder. Bruk derfor helst svart eller blå penn for figuren, og trenger du ei ekstra farge, bruk rød. Ikke bruk grønn for det er ei farge som vises dårlig på bilder.
- Merk alle akser og alle linjer/felt i grafene.

Sett av tid til å konvertere dokumentet ditt til PDF før du laster opp i WiseFlow.

DEL 2: GRAFISK ANALYSE (20 POENG)

Det er fem oppgaver i denne delen. Hvert delspørsmål er verdt 1,333 poeng. **Husk å merke aksene tydelig.** For delspørsmål (b) og (c), marker det som skjer, f.eks. med bokstav for delspørsmålet i grafen du lager og limer inn på rett plass. Skriv ev. verbal tilleggssanalyse på PC.

2-1. IS-LM når finanspolitikk er forventet å ha større ønsket effekt enn pengepolitikk

- (a) Tegn en figur som beskriver IS-LM rammeverket der finanspolitikk er forventet å ha større ønsket effekt enn pengepolitikk. Merk aksene og sett navn på kurvene.

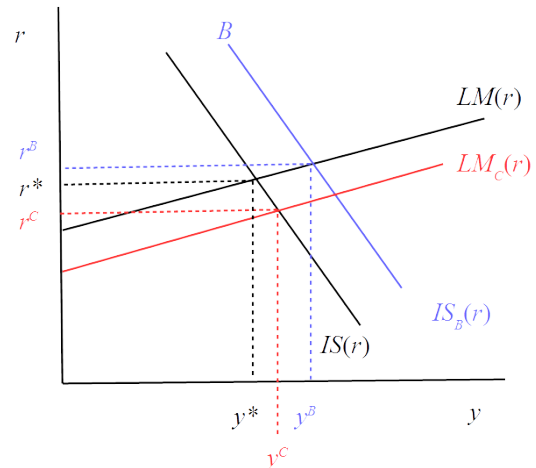
Svar: IS-kurva er brattere enn LM-kurva, noe som gjør at finanspolitikk er forventet å fungere bedre enn pengepolitikk (se (b) og (c)).

- (b) Vis effekten ved bruk av ekspansiv finanspolitikk, og forklar kort hva som skjer.

Svar: Finanspolitikk innebærer å flytte IS-kurva (sparing og investering) som vist fra $IS(r)$ til $IS_B(r)$, noe som gir svakt høyere rente r^B men en markant auke i BNP fra y^* til y^B .

- (c) Vis effekten ved bruk av ekspansiv pengepolitikk, og forklar kort hva som skjer.

Svar: Pengepolitikk innebærer å flytte LM-kurva (likviditetskurva) som vist fra $LM(r)$ til $LM_C(r)$, noe som gir lavere rente r^C men en mindre auke i BNP fra y^* til y^C , enn i (b). Dvs. den forventede effekten på BNP er større ved finanspolitikk enn pengepolitikk gitt utgangssituasjonen.

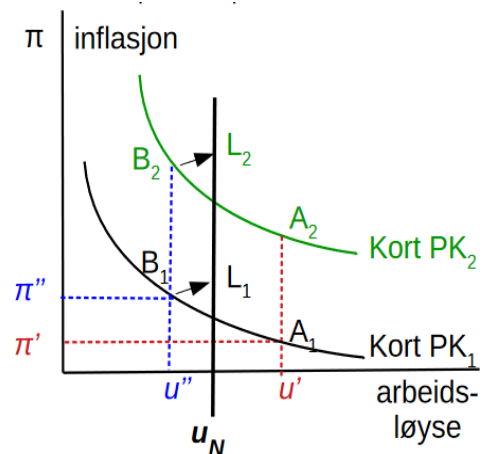
2-2. Kort- og langsiktige Phillipskurver

- (a) Tegn en figur som beskriver to kortsiktige Phillipskurver og den langsiktige Phillipskurva. Forklar hva de kortsiktige Phillipskurvene fanger opp. Sett navn på aksene og kurvene.

Svar: De to kortsiktige Phillipskurvene (kort PK_1 og PK_2), mens den langsiktige Phillipskurva er merket U_N via L_2 til L_3 . De kortsiktige PK'ene viser bytteforholdet mellom arbeidsløse (U) og inflasjon (π).

- (b) Forklar hvordan den langsiktige Phillipskurva oppstår.

Svar: For å få ned arbeidsløysa fra U' der inflasjonen er π' , fører styresmaktene en ekspansiv politikk som fører til at inflasjonen auker til π'' og arbeidsløysa synker til U'' . I punktet B_1 er inflasjonen blitt så høy at det trigger forventninger om høyere inflasjon. Resultatet at arbeidsløysa auker noe til U_N i punktet L_1 , og inflasjonen vokser litt. Gjentatte høye inflasjonsforventninger fører til at den kortsiktige Phillipskurva flytter opp og prosessen som er beskrevet ovenfor gjentas. Arbeidsløysa auker igjen til U_N , men nå i punktet L_2 . Punkta L_1 og L_2 indikerer den langsiktige Phillipskurva.

- (c) Definer NAIRU og forklar sammenhengen mellom NAIRU og langsiktige Phillips-kurver.

Svar: NAIRU er Non accallertating inflation rate of unemployment, den minimale arbeidsløysa som gir ikke-akselererende inflasjon. Den langsiktige Phillipskurva (LPK) er den (omtrent) loddrette sammenhengen som oppstår mellom inflasjon og arbeidsløysa som følge av forventninger om inflasjonsdrivende ekspansiv pengepolitikk. For arbeidsløysa rundt LPK tiltarinflasjonen sterkt ved ekspansiv (penge)politikk uten at arbeidsløysa synker. Dette har fått enkelte til å foreslå at NAIRU og LPK sammenfaller eller ikke er veldig forskjellig.

2-3. Arbeidsmarkeder med tarifflønn – også illustrert med lønns- og priskurver

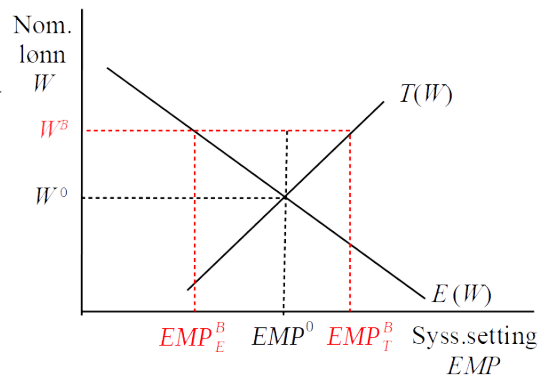
- (a) Tegn en figur som beskriver et vanlig arbeidsmarked. Sett navn på kurvene og aksene, og marker den opprinnelige markedslikevekta.

Svar: Opprinnelig likevekt $\{W^0, EMP^0\}$.

- (b) Sett ei tarifflønn som er høyere enn likevektslønna i (a), marker antallet sysselsatte og antallet som søker arbeid. Forklar kort hva som skjer.

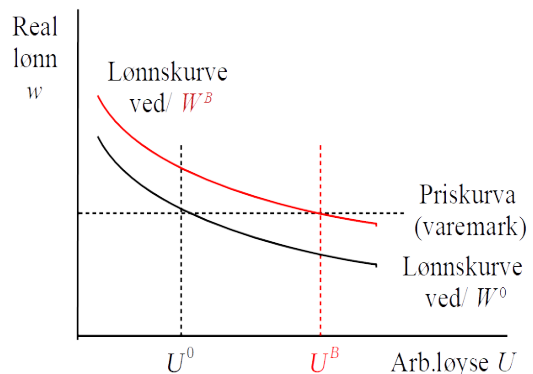
Svar: Ved tarifflønna W^B er tilbudt mengde arbeidskraft EMP_T^B mens etterspurt mengde arbeidskraft er $EMP_E^B \Rightarrow$ arbeidsløysa: $EMP_T^B - EMP_E^B$. I denne situasjonen er det arbeidsgiversida som bestemmer hvor mange som jobber, slik at vi får situasjonen $\{W^B, EMP_E^B\}$.

Merknad: Ved lønna W^B finnes det folk som er villige å jobbe, mens arbeidsgiverne kun etterspør $EMP_E^B = E(W^B)$.

- (c) Gjengi situasjonen du tegna i (b) ved hjelp lønns- og priskurver. Kort forklar koplingene mellom de to framstillingsmåtene.

Svar: Skifter opp fra lønnskurva ved reallønna w^0 fra til lønnskurva ved den reelle tarifflønna $w^B > w^0 \Rightarrow$ arb.løysa: $U^B = EMP_T^B - EMP_E^B$.

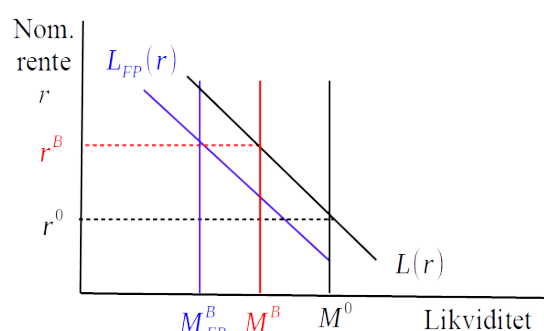
2-4. Pengepolitikk når det er vedvarende høy inflasjon

- (a) Tegn en figur som beskriver et vanlig pengemarked. Sett navn på aksene og kurvene. Marker markedslikevekta.

Svar: Svarte streker illustrerer den opprinnelige situasjonen i pengemarkedet med likevekta $\{r^0, M^0\}$.

- (b) Sett at inflasjonen vedvarer sjøl når egne pengepolitiske virkemiddel har blitt satt inn. Vis hvordan. Grunngi svaret kort og illustrer hvordan dette slår ut i pengemarkedet.

Svar: I tillegg til å vurdere en auke i styringsrenta (er det virkemidlet som peker seg ut og som allerede har blitt valgt av Norges Bank), bør regjeringa se nærmere på mindre ekspansiv

finanspolitikk (skatteskjerping eller redusert offentlig forbruk). Fortsatt auke i styringsrenta fører til fallende etterspørsel etter likvider, $L(r^B) < L(r^0)$, og vi får ei ny likevekt $\{r^B, M^B\}$, mens mindre ekspansiv finanspolitikk fører til et skift mot venstre i etterspørselskurva etter likvider fra $L(r)$ til $L_{FP}(r)$.

- (c) Hvilken risiko ligger de i tiltaka du valgte i (b)? Grunngi kort.

Svar: En auke i styringsrenta vil påvirke pengemarkedsrenta tilsvarende. Det er to typer risiko som kan oppstå som følge av en strammere pengepolitikk. (i) Man strammer til for mye, slik at etterspørselen faller meir enn forventa.

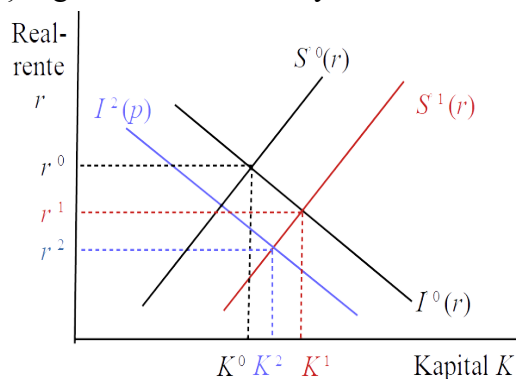
(ii) At renteauken fører til et ukontrollert fall i boligprisene. Norske husholdninger har en stor andel av sparekapitalen bundet til bolig og en sterkere nedgang i boligprisene kan føre til at husholdningene reduserer forbruket ytterligere fordi de har mindre i sparekapital (formue). Det kan gjøre effekten av tiltaka i (b) sterkere enn tiltenkt, og i verste fall utløse en resesjon.

Restriktiv finanspolitikk fører til redusert samla etterspørsel (skift til venstre) og dermed mindre prispress (en enkel figur for varemarkedet viser dette) og mindre press på renta. Viss inflasjonen virkelig biter seg fast, kan en kombinasjon av restriktiv penge- og finanspolitikk gjøre kostnadene med å få inflasjonen ned mot inflasjonsmålet mindre enn ved å bruke et virkemiddel aleine, jf. styringsrenta. Kan illustreres med badekardiagram.

2-5: Kapitalmarkeder under perioder med stor uvisse

- (a) Tegn en figur som beskriver et standard kapitalmarked. Sett navn på aksene og kurvene. Marker den opprinnelige markedslikevekta $\{r^0, K^0\}$, og forklar hva K^0 uttrykker.

Svar: Likevekta i kapitalmarkedet $\{r^0, K^0\}$ er gitt i skjæringspunktet mellom den opprinnelige etterspørselen etter investeringer, heretter investeringsfunksjonen $I^0(r)$ og tilbudet av kapital, sparefunksjonen $S^0(r)$ (de svarte strekene). K^0 uttrykker likevektsmengda i kapitalmarkedet, dvs. at kapital spart må være lik kapital investert.

- (b) Vis effekten grafisk i dette kapitalmarkedet av stor uvisse. Forklar hvorfor kapitalmarkedsrenta blir lågere enn i utgangssituasjonen mens virkninga på mengda kapital er usikker. Husk uvisse kan påvirke både sparefunksjonene

Svar: Stor uvisse skifter sparefunksjonen til høyre, $S^1(r)$ fordi spareraten auker som følge av de usikre tidene, og investeringsfunksjonen til venstre, $I^2(r)$. Følgelig synker kapitalmarkedsrenta, mens virkninga på kapitalen avhenger av hvilket av de to skiftene som er størst. Her tegna for at sparinga skifter meir til høyre enn investeringsetterspørselen skifter til venstre med likevekta. Sluttligevekta er dermed $\{r^2, K^2\}$.

For begge skiftene synker kapitalmarkedsrenta, mens de to skiftene har motsatt virkning på mengda investert (= spart) kapital.

- (c) Lågere renter og uten merkbart høyere mengde kapital i omløp indikerer en mulig lågkonjunktur i emning. Forklar kort hvorfor, og hva styresmaktene bør gjøre.

Svar: Auka sparing fører til redusert etterspørsel i varemarkedene som fører til at bedriftene kan få problem med å selge varene sine. Anbefalt tiltak er auka offentlig forbruk G. Hovedgrunnen til det er at auka sparerate fører til fallende marginal konsumtilbøyelighet og dermed etterspørselssvikt, mao. ei klassisk likviditetsfelle (og da veit vi at auka G er det mest egna tiltaket).

DEL 3: SPØRSMÅL MED UTREKNINGER, GRAFISK ELLER VERBAL ANALYSE (50 POENG)

Det er fem oppgaver i denne delen. Hver oppgave er verdt 10 poeng (hvert delspørsmål er verdt 5 poeng). Viss du meiner at vesentlige opplysninger mangler eller er utelatt fra oppgaveteksten for å kunne svare på en klar måte, start svaret ditt med å **skrive ned de forutsetningene** du trenger for å gi et klart svar. På noen av oppgavene er det mulig at en enkel figur eller et eksempel kan gjøre det lettere for deg å svare klart.

3-1. Solow-modellen og langsiktig økonomisk vekst

Solow-modellen, $\frac{Y}{L} = A f\left(\frac{K}{L}\right) = A f(k)$, danner grunnlaget for mye av den moderne

økonomiske vekstteorien. Den originale utvava av Solowmodellen var uten justeringsfaktoren A i likninga ovafor, og arbeidsproduktiviteten Y/L avhenger derfor kun av variablene K og L . kapitalintensiteten ($k = K/L$).

- (a) Hva er den viktigste fordel og ulempen dette har for bruk av originalutgava av Solow-modellen?

Svar: Fordel: Den viktigste fordel er at modellen krever lite omfattende data. Ofte er data for kapital K og arbeid L tilgjengelig for fleire år tilbake sjøl for land uten omfattende historiske økonomiske data, slik at det blir lettere å estimere funksjonen fleire år bakover i tid.

Ulempe: Fordi originalutgava av modellen ha så få forklaringsvariable (K og L), er sjansene store for at andre viktige forklaringsvariable er utelatt. Det kan føre til at modellen ikke gir veldig pålitelige estimat for virkninga a kapitalintensiteten, k , på arbeidsproduktiviteten i et land. Dette begrenser bl.a. mulighetene til å sammenlikne estimatene mellom land fordi da er det meget sannsynlig at noen forklaringsvariabler mangler.

- (b) Hva er de forskjellene mellom vanlig produksjonskapital og humankapital, og hvilke føringer kan det få for den økonomiske politikken?

Svar: Produksjonskapitalen er som regel eid av arbeidsgiverne. Det gjør at arbeidsgiverne har direkte insentiv for å investere i produksjonskapital. Humankapitalen derimot, er den enkelte arbeidstaker sin «eiendom». Det gir utilstrekkelige insentiv for at arbeidsgiverne investerer i arbeidstakerne sin kompetanse, og er et sterkt argument for offentlig utdanning. Her må det legges til at mange arbeidsgivere likevel investerer i kompetansen til arbeidstakerne, men ofte er disse investeringene sterkt retta mot de arbeidsoppgavene som skal utføres.

Generelt høg kompetanse hos arbeidstakerne gjennom den utdanninga de har, gjør at arbeidstakerne er meir fleksible i hvilke arbeidsoppgaver de kan utføre eller at det tar kortere tid å skaffe seg den nødvendige kompetansen. Dette reduserer kostnadene for arbeidsgiverne. På en måte skaper utdanning en positiv eksterneffekt i økonomien som er et sterkt argument for omfattende «subsidiert» (offentlig) utdanning.

3-2. Omstilling i norsk økonomi som følge av olje- og gassektoren

Etter hvert som petroleumssektoren ble stadig viktigere for norsk økonomi, fikk vi en nedgang i tradisjonell industri.

- (a) Hvorfor var nedgangen i sysselsetting i klassisk industri nødvendig, og hvordan bidro den til høyere velferd?

Svar: Denne nedgangen var nødvendig for å frigjøre arbeidskraft med teknisk-industriell kompetanse til den voksende petroleumssektoren. Dette var ei ønska utvikling fordi verdiskapinga i petroleumssektoren per arbeidstime var vesentlig høyere enn i andre sektorer.

Denne nedgangen bidro til høyere velferd ved at lønningene i olje- og gassektoren var høyere enn i klassisk industri. Dette førte til at mange bytta jobb fra industrien og over til «olje og gass». For å redusere avgangen fra klassisk industri måtte lønningene i industrien aukes. Det krevde vekst i arbeidsproduktiviteten i industrien (husk at reallønna må gjenspeiles i arbeidsproduktiviteten for at bedriftene skal være lønnsomme), noe som ytterligere bidro til vekst i den materielle levestandarden i Norge.

- (b) Hvordan forklarer dette veksten i sysselsetting og lønn i S-sektor i norsk økonomi etter ca. 1980?

Svar: Når den generelle velstanden auker, vokser også etterspørselen etter andre varer og tjenester. S-sektor er kjennetegnet ved at produksjonen må skje nært der forbruket skjer (naturlig skjerming). Følgelig måtte sysselsettinga i S-sektor auke. Med samme tankegang som i (a), innebærer dette også at lønnsforskjellene mellom S- og K-sektor ikke kan være for stor, og lønningene i K-sektor påvirkes som nemnt av lønningene i olje- og gassektoren.

Hvordan: Når et land har positiv nettoeksport, dvs. økonomien i landet går bra i forhold til hos handelspartnerne, styrker valutakursen seg (verdien av valutaen auker) slik at K-sektor får vanskeligere vilkår. Høg verdi på egen valuta gjør det dyrere å kjøpe eksportprodukt fra landet og bedrifter i markeder med import får vanskeligere vilkår. Dette demper aktiviteten i K-sektor. Motsatt, låg verdi av egen valuta er til fordel for K-sektor.

Virkning på produksjonsgapet: Sjølkorreksjonen i valutamarkedene er motsyklisk, dvs. demper aktiviteten under høgkonjunkturer og gjør det lettere å auke aktiviteten i lågkonjunkturer.

3-3. Omstilling eller råvarefelle i norsk økonomi?

Råvarefella brukes ofte om ensidig næringsstruktur for fattige land med en økonomi som er sterkt avhengig av inntektene fra råvareeksport. Norsk økonomi har derfor på en måte blitt stadig meir avhengig av olje- og gassektoren, sjøl om noe av bakgrunnen for opprettelsa av «Oljefondet» var nettopp å unngå at den langsiktige velferden i norsk økonomi skulle bli for avhengig av eksportinntektene fra olje og gass.

- (a) Hvilke andre tiltak enn opprettelsa av «Oljefondet» kan Norge i følge perspektiveldingene gjennomføre for å redusere de mulige virkningene av ei «råvarefelle» på norsk økonomi?

Svar: Et fellestrekk med perspektivmeldingene er vektlegginga av at den framtidige velferden vår er avhengig av høg verdiskaping fra arbeid. Dette innebærer at den framtidige arbeidsproduktiviteten må være høg og helst på linje med verdiskapinga per time i olje- og gassektoren etter hvert som olje- og gassinntektene synker.

Dette krever omstilling i norsk økonomi. Høg kompetanse hos framtidige arbeidstakere bidrar til høyere omstillingsevne. Derfor er satsing på kompetanseutvikling gjennom formell utdanning og kompetanseutvikling i bedriftene for arbeidstakerne viktig.

Samtidig er det viktig å finne framtidige satsingsområder i norsk økonomi. Her er oppfatningene delte i hvor stor grad dette bør skje gjennom statlige planer for næringsutvikling eller gjennom å legge forholda til rette for utvikling av nye næringer gjennom høg utdanning og bra infrastruktur.

- (b) Tiltak for omstilling av norsk økonomi for å unngå «råvarefella» kan kreve høge investeringer. Disse investeringene kan kreve det blir mindre igjen til forbruk. Forutsett at disse investeringene har høg forventet avkastning. Hvorfor kan vi da ikke bruke av «oljefondet» for å betale for disse investeringene?

Svar: Fordi auka bruk av oljepenger inn i norsk økonomi vil skape for høg samla etterspørsel som vil bidra til høyere inflasjon og påfølgende høyere lønnsvekst. De høyere lønningene auker kravet til arbeidsproduktivitet i økonomien, noe som kan gjøre det vanskeligere å skape grunnlag for vekst i eksisterende næringer eller etablering av nytt næringsliv.

3-4. Internasjonal forhold og utvikling

Den internasjonale situasjonen framstår som stadig meir uoversiktlig og krevende med krigen i Ukraina og aukende risiko for at Gaza-konflikten utvikler seg til en regional krig. 2023 var det «varmeste året» i moderne tid, og frykten for omfattende klimaendringer med påfølgende negative virkninger for velferden vokser. I tillegg ser vi at stadig fleire land får styresett med autoritære trekk.

- (a) Som et svar på en stadig meir utfordrende internasjonal situasjon, vurderer fleire land derfor tiltak for å beskytte eget næringsliv gjennom meir proteksjonistisk handelspolitikk. Forklar hvorfor proteksjonistiske tiltak også kan skade økonomien og redusere velferden til de landa som innfører slike tiltak.

Svar: Hovedelement i svar. Land som verksetter proteksjonistisk politikk blir ofte møtt med tilsvarende mottiltak. Bruke Hecksher-Ohlin modellen (graf) for å synliggjøre de negative virkningene for egen økonomi og velferd.

- (b) Investering i konfliktforebyggende tiltak er en måte å møte de internasjonale utfordringene på. Hvordan kan man økonomisk sammenlikne investeringer i konfliktforebyggende tiltak med investeringer i eget lands økonomi? Forklar kort hvorfor svaret på dette spørsmålet er forskjellig mellom rike og fattige land ved at fattige land bør investere mindre internasjonalt.

Svar: Hovedelement i svar på sammenlikning innenlandsk og konfliktforebyggende investering:

- Lik forventet avkastning på investeringene
- Justere for at innenlandske investeringer auker den samla etterspørselen

Hovedelement i svar på at fattige land bør investere mindre i konfliktforebyggende tiltak i utlandet:

- Følger av Solow-modellen: Fattige land har et lågere K/L forhold $\implies$ høyere marginal avkastning i fattige enn i rike land.
- Mange fattige land sliter med manglende innenlandsk etterspørsel slik at fattige land får en positiv sekundæreffekt av høye innenlandske investeringer mens rike land kan få for høy innenlandsk etterspørsel.

3-5. Forutsigbar økonomisk politikk, tillit og forventninger

Muth (1961) lanserte teorien om rasjonelle forventninger. Denne teorien fikk fotfeste i makro-økonomisk politikk etter Milton Friedman sin tale som leder av American Economic Association i 1968, og danna bl.a. mye av bakteppet for Kydland og Prescott sin artikkel *Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans* (Regler i stedet for tilpasning, inkonsistensen i optimale planer) 1977.

- (a) Hvorfor er forutsigbar økonomisk politikk så viktig? Gi et eksempel fra norsk økonomi.

Svar: Fordi det gjør det lettere for de økonomiske aktørene å gjøre fornuftige valg. Fornuftige valg reduserer omfanget av feilinvestering noe som er viktig både for de(n) som investerer og for velferden i samfunnet. Forutsigbar økonomisk politikk auker tilliten, som igjen innebærer auka vilje til å satse.

Eksempel på forutsigbarhet i norsk økonomisk politikk: Rentemøtene i Norges bank, der vedtak der sjelden påvirker realøkonomien fordi markedene allerede har prisa inn rentevedtaket.

Merknad: Dette er kanskje det mest kjente og aktuelle eksemplet fra norsk økonomisk politikk i nyere tid. Andre eksempler kan også bidra til full uttelling på dette delspørsmålet.

- (b) Rasjonelle forventninger innebære at prognosefeilen skal være minst mulig, dvs. at den forventede prognosefeilen skal være null, og at all tilgjengelig informasjon skal være effektivt utnyttet når prognosene lages. Forklar rolla til inflasjonsforventninger for reallønna, w , i lønnskurveformelen

$$w = f \frac{A^e}{u} \frac{P^e}{P}$$

i lønnskampmodellen.

Svar: Den siste brøken i formelen har forventede priser (P^e) over faktiske priser (P). Denne brøken for verdien en (1) når det er perfekt samsvar mellom forventede og faktiske priser. Det innebærer at tilnærma riktige prisforventninger bidrar til avtale om ei nominell lønn (husk at forskjellen mellom reallønn og nominell lønn er inflasjon) som gir ei realistisk reallønn.

Legg også merke til at forventet utvikling i arbeidsproduktiviteten (A^e) påvirker den avtalte nominelle lønna og dermed reallønna. For optimistiske forventninger om utvikling av arbeidsproduktiviteten kan føre til at den avtalte nominelle lønna blir for høgt satt.

Bjarne Ytterhus
ekstern vurdering av oppgaveteksten

Eirik Romstad
fagansvarlig